

Оксана Юркова

Київ (Україна)

ОСТАННІЙ ЮВІЛЕЙ МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО. ІСТОРІЯ ОДНІЄЇ ФОТОГРАФІЇ

В Архіві Наукового товариства ім. Шевченка в Америці (НТШ-А) у фонді Михайла Грушевського зберігається унікальна групова світлина, зроблена під час відзначення останнього ювілею вченого у жовтні 1926 року. На фото разом із визначним істориком бачимо 24 особи. Їх імена наразі нами всі встановлені.

Сидять у першому ряду (зліва направо): Варфоломій Ігнатієнко, Іван Щітківський, Осип Гермайзе, Олександр Грушевський, Володимир Щербина, Михайло Грушевський, Василь Данилевич, Катерина Кондратьєва, Марія Жуковська, Василь Камінський, Іван Кравченко. Стоять (зліва направо): Оксана Степанишина, Василь Денисенко, Іван Мандзюк, Михайло Карачківський, Павло Глядківський, Федір Савченко, Сильвестр Глушко, Ольга Савченко, Людмила Шевченко, Тодор Гавриленко, Кость Антипович. У третьому ряду праворуч стоять (зліва направо): Микола Ткаченко (за Шевченко), Володимир Євфимовський (в окулярах, між Гавриленком та Антиповичем).

Це єдиний відомий відбиток даної світлини. Зберіг та у 1944 р. вивіз фото на еміграцію Михайло Карачківський. Йому – на відміну від більшості інших учнів та співробітників Грушевського, обличчя яких ми тут бачимо, – пощастило уникнути репресій. Після його смерті, що сталась у 1950 р. у таборі для переміщених осіб у Німеччині, дружина дослідника Олена Петрівна Карачківська (уроджена Длугопольська) разом зі своєю старшою сестрою, вдовою визначного українського поета та літературознавця Михайла Драй-Хмари Ніною Петрівною та племінницею Оксаною виїхали до США. Після смерті Олени Петрівни у 1987 р. невеличкий архів

її чоловіка, який вона вивезла до Америки, передали на зберігання до Української вільної академії наук у Нью-Йорку, проте фотографії ще залишалися у родині. Одну із них – групову світлину учнів та співробітників М. Грушевського – у 1991 р. племінниця Карачківських Оксана Драй-Хмара Ашер передала до Архіву НТШ-А.

Цю фотографію, вірогідно, саме з цієї відбитки вже публікували. У 1960 р. у Нью-Йорку вийшли друком «Вибрані праці» Михайла Грушевського, що були підготовлені Миколою Галієм до 25-річчя від дня смерті визначного історика. Упорядник збірки атрибував фото як таке, що було зроблене під час святкування 60-річного ювілею акад. М. Грушевського у Києві 3 жовтня 1926 р. На жаль, фото з технічних причин було відтворено неповністю та у поганій якості. Підтекстівку подали із численними помилками в іменах, до того ж двоє осіб праворуч позначені як «невідомі» (насправді, тоді на фото були не встановлені троє осіб). Напевне, М. Галій записував імена співробітників М. Грушевського «з голосу» Олени Карачківської, яка, вочевидь, знала їх всіх, однак, на жаль, не перевіряв написання імен та прізвищ за доступними йому джерелами.

Проведена нами науково-пошукова робота дозволила уточнити місце, де була зроблена фотографія. Виявилось, що науковці фотографувались у великій залі Історичних установ у будинку ВУАН по вул. Короленка (нині – Володимирська), 37/29 у квартирі 12а. Ця квартира складалась із кількох кімнат, в яких із 1925 р. розмішувались Науково-дослідна кафедра історії України та інші Історичні установи М. Грушевського, а також перебувала редакція часопису «Україна». Дві маленькі кімнати були виділені під кабінети М. Грушевського та Катерини Грушевської, у ще двох жили секретар академіка Федір Савченко із дружиною і співробітниця науково-дослідної кафедри М. Жуковська. У цьому помешканні Історичні установи розташовувались до 1928 р., коли переїхали у будинок поруч по вул. Короленка (Володимирській), 35. Що ж до дати фотографії, то вона також потребує уточнення, бо 3 жовтня, коли відбувались офіційне вшанування М. Грушевського, знімка зроблена бути не могла через низку причин.

Список основних джерел та літератури:

1. Михайло Грушевський. Вибрані праці. Видано з нагоди 25-річчя з дня його смерті (1934–1959) / Зібрав і упорядкував матеріали М. Галій. – Нью-Йорк: Накладом головної управи ОУРДП в США, 1960.